

TARUPETTÄI

KARULA RAHVUSPARGI INFOLEHT nr. 24

sügis 2005

Foto:Merike Tsimmer

Esmapilgul tundub kõik väga lihtne - võtad pintslit, puhta lõuendi, valid paletile ilusaid värve, istud maha ja ... vaatad. Vaatad looduse värve, varje ning teed esimesed arglikud pintslitõmbed... Ükskõik kas silme ees on päikesekiirtes sädelev järv ja niit, punetavad pihlakamarjad, sammaldunud kiviaed või vana aidahoone - kõik tundub ilus - saaks selle vaid maalile, koduseina kaunistama. Segad veel värve ja maalid, muudkui maalid... Vastu õhtut avastad, et oled suutnud jäädvustada midagi, kuid mitte kõike... Jääd ootama järgmist suve, et uuesti, paremini, proovida.

Seekord luubi all:

- *Rahvusparki küllastas presidendipaar*
- *Üht-teist suvel õpitust-tehtust*
- *Kaitsekorralduskava koostamine on täies hoos*
- *Ilves meie metsades*

Kaitsekorralduskava koostamine käib täie hooga

Selle aasta kahes eelnevas numbris on juba juttu olnud Karula rahvusparki kaitsekorralduskavast ja selle koostamisest käesoleval aastal. Kordame siis taas põhipunktid üle.

Mis on kaitsekorralduskava?

Kõigil Eesti kaitsealadel koostatakse väärtuste säilitamise planeerimiseks kaitsekorralduskavasid. Sisuliselt on tegemist arengukavaga. Karula rahvusparki esimene kaitsekorralduskava koostati aastateks 2001 – 2005, mistõttu järgmiseks aastaks peab valmima uus kava (2006 – 2013).

Uue kaitsekorralduskava koostamise käigus hindame seni tehtu eesmärgipärasust ning vaatame üle lühi- ja pikaajalised eesmärgid vahepeal lisandunud uuringute valguses. Kaitsekorralduskavaga nähakse ette järgmisel seitsmel aastal teostatavad tööd, nende tööde tähtsus, teostamise aeg ning vajalikud summad.

Kuidas uut kaitsekorralduskava tehakse?

Kaitsekorralduskava koostamise raames toimub seitse suurt töökoosolekut. Esimesel koosolekul (10. juunil) määratleti Karula rahvusparki väärtused (ulatuslikud metsamassiivid, pärandkultuurmaastikud, kultuuri-pärand, haruldaste liikide elupaigad), mille kaitseks kava koostatakse. Igal koosolekul võetakse ette mingi teemade paar ning püütakse täpsustada väärtusi, määratleda mõjutegureid ning planeerida ohtude vältimiseks vajalikke tegevusi.

Pärast tegevuskava koosolekuid vormistatakse kogu materjal kaitsekorralduskava mustandiks. Seejärel toimub avalik arutelu ning vormistatakse eelnõu, mis saadetakse ministeeriumisse kooskõlastamiseks.

Kes kaitsekorralduskava teevad?

Kaitsekorralduskava koosolekutest võtavad osa kõik rahvusparki spetsialistid – Pille Tomson, Henno Peegel, Kaili Preismann, Mats Meriste, Mati Urbanik ja Merike Tsimmer. Lisaks oma töötajatele on eksper-tidena kaasatud kaitsekorralduskava koosta-mise juurde Kaido Kama ja Matsalu rahvus-

parki juures tegev Aleksei Lotman.

Kaasa aitama on palutud siinkandi inimesi: Jüri Drenkhan kui kohalik elanik ja väiketalu-pidaja, Silver Visnapuu kui suurtalupidaja ja elanik, Elmo Kronberg kui kohalik elanik, Andy Karjus kui elanik ja turismindusega kursis olev inimene, Kristi Kalve kui elanik ja KHÜ esindaja, René Freiberg kui elanik ja asjalik inimene. Kohalike inimeste seast esindajaid valides lähtusime sellest, et kaasatud saaks võimalikult erinevate valdkondade esindajaid. Seega kui tekib kaitsekorralduskava ja selle koostamise kohta küsimusi, mida ei taha parki töötajatelt küsida, siis loodan, et eelnevalt loetletud inimesed oskavad vastata ning on nõus teie muresid koosolekul üles võtma.

Loomulikult on meil siinkandis veel palju teisigi toredaid ja asjalikke inimesi, kuid kuna tegemist on töökoosolekutega, kus arutatakse asju läbi ja püütakse vastu võtta otsuseid, siis väga suure seltskonnaga muutub selline töö vähe tulemuslikuks ja aeganõudvaks.

Kuidas oleks võimalik osaleda kaitsekorralduskava koostamisel?

Uue kaitsekorralduskava koostamisel on väga tervitatav kõigi kohalike elanike ja organisatsioonide kaasalöömine. Loodetavasti on mõningaid laiemat üldsust puudutavaid probleeme võimalik lahendada Karula rahvusparki kaitsekorralduskava elluviimise raames, kuna arvesse on võetud kohalike ja valla arengukavasid. Samas tuleb silmas pidada, et planeeritavad tegevused peavad täitma Karula rahvusparki eesmäärke.

Kui on mingeid ideid või probleeme, mis Teie arust peaksid saama selle kaitsekorralduskava raames käsitletud, siis oleks mõistlik võtta ühendust Karula Rahvusparki Administ-ratsiooni seire ja andmehõive spetsialisti Kaili Preismann'iga (kaili@karularahvuspark.ee) või saata kiri aadressil Ähijärve küla, Antsla vald, 66405 Võrumaa või helistada telefonil 782 8350.

Kaili Preismann
seire ja andmehõive spetsialist

President käis Karulas

Kohalike huvigruppide esindajad ühispildil presidendipaariga

Foto: presidendikantselei

Augusti 11. päeval külastasid Võrumaa visiidi käigus Karula rahvusparki president Arnold Rüütel ja proua Ingrid Rüütel koos saatjatega. Oli ka Võru maavanem Ülo Tulik koos abikaasaga ja Antsla vallavanem Tiit Tõnts. Presidendipaar tutvus Karula rahvusparki külastuskeskusega, vaatas laste õpperada, Karula laste loodusfoto näitust ja käsitöönäitust. Järgnes kohtumine rahvusparki töötajate ja kaitsealal tegutsevate huvigruppide esindajatega. Jutuajamisel põllumeeste, turismiettevõtjate, mittetulundusühingute liidri-

te, suvitajate ja metsameestega tundis president huvi põllumajanduse ja metsanduse hetkeseisu ning piirkonna tööhõive vastu. President märkis, et Karula maastikud on paremini hooldatud kui paljudes muudes Eestimaa paikades ning jagas oma kogemusi kohaliku tootearendusest. Kohtumise lõpuks tehti ühispilt kontorihoone ees. Palju tänu kõigile kohalikele inimestele, kes tulid presidendiga kohtuma ja oma kogemusi jagama.

Pille Tomson
direktor

Suvel Karula rahvuspargis toimunud praktikumid

Suvel olid Karula rahvuspargis praktikal mitmed noored inimesed. Juunis käisid nädalasel praktikumil Võrumaa Kutsehariduskeskuse õpilased - Siret Keldrimägi ja Jaanika Urbanik, kes tegelesid sotsiaaluuringu raames kohalike elanike küsitluse läbiviimisega. Suve teises pooles olid siin kuuajalisel praktikal kaks toredat tüdrukut Räpina Aianduskoolist – Kristiina Vätsing ja Kersti Koppel, kelle põhiliseks ülesandeks külastajate küsitlemine ning maaomanike andmebaasi täiendamine.

Juuni lõpus käisid metsades ja heinamaadel ringi labidate ja puuridega neiud-noormehed, kes aeg-ajalt mõttlikult maad sonkisid. Need olid Tartu ülikooli geoloogia instituudi tudengid, kes siinmail pinnakatet kaardistasid.

31. juulist – 14. augustini toimus Tartu Ülikooli

bioloogiatudengite selgroogsete loomade praktikum, milles osales kokku ligemale 40 inimest. Karula rahvuspargi selgrootute nimekiri küll ei täienenud, kuid taasavastati mitmeid haruldasemaid näriliselikke.

Mais kaitsesid Eesti Põllumajandus Ülikoolis lõputöid Airi Pariis, kes kirjutas teemal “Karula rahvuspargi karjäärade inventeerimine ja rekultiveerimissoovitused” ning Arvo Lehtmets teemal “Maaparandusobjektide hooldus Karula rahvuspargis: Veetaseme muutuse ulatuse hindamise lihtsustatud meetodika ja osaline hindamine”.

Kaili Preismann
seire ja andmehõive spetsialist

Lasime lapsed loodusesse

Mida võib leida merikotka pesast? Mille poolest on sarnased emamesilane ja rallisõitja? Kelle tapmiseks treenitakse Kaukaasias kaljukotkaid? Miks rähn kunagi toksimisest peavalu ei saa?

Vastuseid neile küsimustele võivad teile jagada need 18 Karula ja Antsla valla last, kes veetsid neli päeva oma suvevaheaja lõpust Karula Hoiu Ühingu poolt korraldatud looduslaagris Karula rahvuspargis. Kasvatajana arvan, et need neli päeva läksid asja ette ja usun, et ka lapsed on minuga nõus.

Esimesel päeval aitasid Jüri Drenkhan ja Lilian Freiberg meil taimede salamaailma piiluda: kuidas erinevaid taimi kutsutakse, mismoodi nad valu ära võtavad, milliseid süüa ei tohi ja mis kõik veel. Kiikasime üheskoos ka Tornimäe tornist alla ning seisime hetkeks vanapagana enese sängis Saarjärvede vahel. Õhtuhämaruses pidid Celia, Kaili ja Lilian alguses küll tublisti pingutama, et lapsed vanades eestlaste tantsudes ja mängudes kaasa lööksid, aga lõpus ei saadud enam pidama ning teade õorahust rahvuspargi majutushoones võeti vastu õige tõrksalt.

Teisipäeva deviisiks olid linnud. Peale hommikust jalutuskäiku laste loodusrajal koos giid Lilianiga tutvusime lähemalt Värtemäe

mesilindudega, uurisime vanaaegseid tarusid ning siit sai iga laps endale Mati Urbaniku lahel loal mäletuseks ka mesilasvahast küünla – pere kokkuhoidmise sümbolina. Suuremad lapsed ratastel, väiksemad autos, sõitsime tagasi rahvuspargi loengusaali kuulama kulli- ja kakujuttu Tarmo Evestuselt.

Kolmas päev tõi meieni matka Ähijärve ümbruses, mis nii mõnedki tillukesed jalad üsna ära väsitas – aga see-eest said lapsed Matilt ja Tarmolt muuhulgas teada, millist kotka kehaosa kõige rohkem karta ning kes Eesti loomadest elavad urgudes. Soovijatele pani Elmar Susi Saarjärve Kaanikojas surnud rästiku kaela ümber – see pidavat needuse ära võtma. Proovisin ise ka ja uskuge mind, rästik ümber kaela tekitab üpris jubeda tunde. Nuusutada sai ka mitme tõve vastu aitavat kopranõret ning oma silmaga näha, milline näeb välja apteegikaan.

Laagri viimane päev toimus võimete testimise tähe all. Viktoriinis said lapsed näiteks pakkuda, milliste looduse vahenditega raviksid nemad peavalu ning kust saaksid metsas olles jõudu. Maastikumäng pani proovile meeskonna leidlikkuse ning ümbruse tundmise.

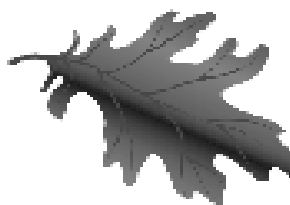

Lastelaagri lõpupilt

Foto: Merike Tsimmer

Laagris oldud neljast päevast jäävad lastele mälestuseks huvitavad faktid loomade-lindude-taimede kohta, nende endi kirjutatud-joonistatud laagripäevikud, isetehtud küünlad ning loomulikult sõbrad – nii loodusest kui inimeste seast. Üle nelja päeva ei oleks pisemad laagrilapsed oma kodust eemal olla tahtnudki.

Küllli Tabur
lastelaagri juhendaja

Ähijärve ääres kõlas pärimusmuusika ja sai meisterdada pastlaid

23. juuli päeval ja õhtul kogunes palju toredaid inimesi Ähijärve äärde, et valmistada endale pastlad, nautida pärimusmuusikat ja maitsta kohalike õllemeistrite loomingut.

Vajadus kohaste, mugavate jalavarjude järgi tundus olevat suur, sest pastlaid (tsuugi) meisterdama kogunes 34 asjalist. Ette tegema oli kutsutud Arne Vaik Käsmust. Tehti enesele ning võeti seanahatükk kaasagi, et kodustele taluõuel tatsamistarbeid valmistada.

Vastvalminud pastlad

Foto: Andres Kortel

Sel aastal oli võimalik laulda ja tantsida ka juba päeval pastlameisterdamise vahepeal – koos Väikese Hellero tüdrukutega sai proovida Karulast pärit regilaule ning Celia Roose eestvedamisel vanemaid rahvatantse.

Kui päevaseid tegemisi saatis enamjaolt päikesepaiste, siis õhtuks tõusis vinge tuul ja hakkas vihma sadama. Esimesed vaprad pidulised koos regilauluansambliga Väike Hellero andsid aga suure panuse peo õnnestumiseks - lauldes, selleks ajaks kui ülejäänud rahvas kohale jõudis, vihma minema. Õhtu jooksul aitasid laulu ja pillimänguga meeleolu luua rahvamuusikud Kadri Giannakaina Laube, Tarmo Noormaa ja Marju Varblane.

Tänu kohalikele perenaistele Tuhka ja Maseri talust oli pidulaua omatehtud leib, sõir ning lõkketulel kartulitangupuder ja supp. Lõkke kõrval küpsetas Tuhka perenaine pliidirauaüla väga menukaid värsked pliidirauakarasked.

Õllesõpradel oli võimalik maitsta kohalike meistrite loomingut ning oma lemmik valida. Kõik õlled leidsid omale hulgaliselt poolehoidjaid, kuid nagu lõpuks selgus, enim hääl sai Kaikamäe meeste omakasvatatud linnasest valmistatud õlu. Neile omistati auväärne "Karula pääollõmeistre" tiitel. Ränna, Tuhka, Ala-Mähkli, Veetka ja Mäe-Sibula talu said "Karula ollõmeistre" tiitli.

Suur tänu toiduvalmistajatele, õllemeistritele ning kõigile, kes oma kohalolekuga seda pidu korraldasid.

Lilian Freiberg
Ala-Mähkli perenaine

Huvitavat Karulas elavatest loomadest ja lindudest

Ilves: Kas jahimeeste konkurent?

Mõni aeg tagasi lõpetasin Karulas elavate I ja II kaitsekategooria kaitsealuste loomade ja lindude sarja. Käesolevas lehenumbris alustan uuega, kus tutvustan teisigi põnevaid loomi ja linde ning kutsun teidki, head lugejad, sellel teemal Tarupettäi'sse kirjutama.

Käesolevat lugu kokku pannes kuulasin ära praktikutest jahimeeste ja ministeeriumi ametnike seisukohad ning hea meel oli tõdeda, et need nii väga erinevad polnudki. Põhivaidlus käib teemal, kas ilvese arvukus on praegu minemas üle optimaalse või võiks veelgi tõusta. Arvan, et sellele küsimusele vastamiseks väärrib see liik põhjalikumat uurimist.

Ilves

Foto: Internet

Varasematel aegadel oli ilves levinud üle kogu Euroopa, kuid inimtegevuse (peamiselt looduslike elupaikade põllumaastamine ning intensiivne küttimine) tagajärjel oli ta eelmise sajandi teiseks pooleks enamuses Euroopast hävinud. Praegu on see liik laialt levinud vaid Euroopa põhjaosas. Võime uhkust tunda oma ilvesepopulatsiooni üle, mis on suurima asustustihedusega Euroopas.

Ilves on tüüpiline kiskja ja hea jahimees, toitudes pea eranditult enda murtud saagist. Eestis on ilvese peamiseks saakloomaks metskits, mistõttu sõltub tema olukord suuresti metskitse asurkonna seisundist. Alternatiivseteks saakloomadeks on jänes, kobras, rebane ja pisinärlised. Ilvese arvukust

hinnatakse Eestis praegu 700 ja 900 isendi vahele ning tasapisi see suureneb. Viimasel kolmel aastal on iga-aastaselt kütitud pisut üle 80 isendi.

Jahimehed peavad ilvesest kui väärtuslikust trofeeloomast (kolju ja nahk) lugu. Teisalt peavad jahimehed ilvest - kiskjat - oma konkurendiks metskitsede arvukuse vähendajana, mistõttu liigi arvukust ülemäära kõrgeks ajada ei taheta. Praegu, metskitse arvukuse kõrgperioodil, on ilvesel täita oluline tasakaalustaja roll. Mingi liigi väga kõrge arvukuse korral hakkavad levima taudid, mis selle kiiresti alla viivad. Metskitsedel on mitmed siseparasiidid, kes organismi oluliselt nõrgestavad ja seega looduslikku suremust järsult suurendada võivad. Ilves hoiab siin mingil määral tagasi kitse arvukuse kiiret tõusu.

Ilves on territoriaalne liik, kus isased kaitsevad oma valdusi. Kõrge arvukuse korral ei jätku noorloomadele piisavalt alasid ja nad tapetakse tugevamate isendite poolt. Tõenäoliselt tabas selline saatus möödunud aastal Valgemaal raadiosaatjaga varustatud noort isa-ilvest, kes leiti suve alguses murtuna. Regulaarne küttimine vähendab ilvese looduslikku suremust ning annab ka noortele võimaluse oma bioloogilist funktsiooni täita. Seega vähendatakse ilveste liigisisest ehk territoriaalset konkurentsi.

Ilvese asurkonda seiratakse alates 2002-st aastast üle kogu Eesti. Vastavalt muutustele asurkonna seisundis suurendatakse või vähendatakse küttimismahtusid. Eesmärgiks on saavutada ja hoida ilvese maksimaalne levikuala ning optimaalne asustustihedus.

Rahvusparkides ja looduskaitsealadel ei ole ilvese jahiloomade nimistus ja neile seal jahti ei peeta. Karulas on see liik leidnud endale hea elupaiga ja ta on siin kogu aeg esindatud olnud. Nende täpset arvu rahvuspargis ei oska keegi öelda. Ilveste territooriumid on küllaltki suured ja tihtipeale kattuvad. Ka Karula rahvuspargi territooriumil on mitmete loomade jahimaad, kuivõrd keegi ilvestest rahvusparki oma koduterritooriumiks

arvab, seda peab nende endi käest küsima. On olnud juhuseid, kui ühel päeval on siinmail nähtud viie erineva ilvese jälgi, samas pole teinekord terve nädala neist keegi elumärki ilmutanud.

Ilveste elu ja käitumise uurimiseks alustati möödunud aastal mõningate isendite varustamist raadiosaatjatega. Seda tehti Valgamaal Soontagal, Soomaal ja Vormsil. Eestis on saatja saanud üks vana ja kaks noort isailvest, kellest kaks noort murti maha vanemate isaste poolt. Vana isailves liigub praegu Pärnumaal - Viljandimaal umbes 300 km² suurusel alal. Kavas on raadiosaatjaga varustada emailves,

et uurida tema käitumist ja toitumisterritooriumi suurust.

Selline siis saigi lugu ilvestest. Järgmises numbris plaanin kirjutada huntidest. Kui kellelgi on tähelepanekuid või andmeid Karulas elavate huntide kohta, siis palun andke sellest ka rahvusparki administratsioonile teada.

Käesolev artikkel on valminud Peep Männili artikli "Ilvese olukorrast meie metsades" põhjal ja Aare Jaama kaasabil.

Mati Urbanik
järelvalvespetsialist

JÄRELVALVEPÄEVIK

Viimase järelvalvepäeviku ilmumisest on palju vett merre voolanud ja üks vahepeal ole ühteist juhtunud ka.

Eelmise aastaga võrreldes on erinevate rajatiste ja viitade lõhkumiste arv suurenenud. Kui tavaliselt lõhutakse ära igasuguseid keelavaid märke, siis seekord varustati näiteks kaks korda järjest ära sama parkla märk. Lõhkumiste poole pealt andsid suure skoori kevadel paigaldatud tõkkepuud. Piirangud ei meeldi kellelegi, kuid paraku pole mõnes piirkonnas (Õdre-Kallete piirkonnas, Pautsjärve reservaadis ja mujalgi) võimalik teisiti kaitsekorda tagada. Õdre järve põhjapoolne liivarand suleti autodele kahe tõkkepuuga ning seal pole probleeme olnud. Kallete järve ümbrusse hakkas tekkima prügimägi, kus leidus peale olmeprügi veel vanu autokumme ja rikki läinud külmkapp. Edasiste probleemide vältimiseks sulgesimegi Kallete poole viivad teed kolme tõkkepuuga. Vaatamata asjaolule, et tõkkepuid on korduvalt lõhutud, on olukord Kallete järve ääres läinud paremaks.

Kevadsuviseks murelapseks oli prügi, mida aasta-aastalt toodetakse ikka enam ja millest soovitakse võimalikult väikeste kuludega lahti

saada. Mõni mats veab oma prahi lihtsalt metsa alla vedelema. Kolmel korral õnnestus selline prügitooja ka tuvastada. Näib, et mõnikord ei aita ka karistamine - üks Valga elanik tõi oma prahilaadungi Õdre metsa, tuvastasime prügi omaniku, inspeksioon trahvis teda päris kopsaka summaga, aga paari nädala pärast tõi ta uue laadungi. Taaskord tuvastasime omaniku, kuigi ta oli seekord püüdnud tõestusmaterjale mitte-loetavaks teha.

Kalapüügieeskirjade rikkumisi oli rohkem kui 2004. aastal, kuid eelmise aasta suvel olid ilmad kehvemad ja sellest tingitult käis ka vähem rahvast.

Vähenenud on ebaseaduslike telkimiste arv. Isegi mustlased on endi jaoks avastanud ametlikud laagripaigad ja telgivad harvemini selleks mitteettenähtud kohtades.

Selline see järelvalvepäevik siis saigi. Lõpetuseks tahaks tänada kõiki kohalikke inimesi ja ka külastajaid, kes on aidanud nii mõnedki õigusrikkumised avastada.

Mati Urbanik
järelvalvespetsialist

Tarupettäi on loodussõbraliku trükivärviga trükitud vanapaberist valmistatud paberile.

Karula Rahvusparki kontor ja külastuskeskus on avatud E-R kell 9-17.

Address:

Ähijärve küla, Antsla vald, 66405 Võrumaa.

Tel. 782 8305
ja 525 1552.

Faks 782 8350.
Järevalvetöötaja telefon
ööpäevaringselt
259 0388.

E-post:

kiri@karularahvuspark.ee

Välja antud Sihtasutus
Keskonnainvesteeringute
Keskus toetusel.

KAASTÖID
JÄRGMISESSE
IFOLEHTE OOTAME
KUNI 1.dets.2005

VAATA MEID KA
INTERNETIST:

www.karularahvuspark.ee

Mihklipäev (29. 09) oli suve lõpp ja talve algus. Välistööd pidid olema lõpetatud, suilised lahkusid. "Jüri sidus kinni, Mihkel laskis lahti" oli kõnekäänuks.

Mihklipäevaks tapeti oinas ja joodi õlut. Lõkgetulel küpsetati kaalikaid ja kartuleid. Peamiselt oli see karjaste tuli - lõppes ju karjuseaasta mihklipäevaga. Kui kari pärast mihklit veel väljas käiski, siis ilma kelladeta ja karjane jättis sarve koju. Mihklist oli hundisuu jälle lahti päästetud.

Maalinäitus Ähijärvel

Karula rahvusparki Ähijärve Õppekeskuse majutushoones saab alates 23. septembrist näha näitust Karula loodusest. Maalid valmisid 15.-21. augustil Rebasemõisa külas Lajassaare talus toimunud Karula rahvusparki maalilaagris.

Maalidel on kujutatud peamiselt Karkküla kandi kauneid maastikuvaated ning taluhooneid, aga ka maalijaid endid.

Maalinäitust saab vaadata kuni detsembri keskpaigani E-R kell 9-17 .

Maalilaagris maalitud maastik

Autor: Priit Petrov

Jahimeeste koolitus Karula rahvusparkis

Käesoleva aasta septembris ja oktoobris viiakse Karula rahvusparkis läbi KIK-i poolt rahastatud projekt "Jahimeeste koolitus Karula rahvusparkis", mille raames toimub üks teoreetiline koolitus ja kolm praktilist õppepäeva. Käesolevaks ajaks on ära määratud piirkonnad, kus viiakse läbi nädisjahid ehk praktilised õppepäevad ja valmistatud kolm komplekti kopra eluspüügivahendeid. Seekordne koolitus ongi keskendunud kopra kui meie kõige probleemsema jahiluki ohjamiseks.

Teoreetiline koolitus toimus 15.septembril Karula rahvusparki keskuses.

Praktilised õppepäevade toimumisajad on täpsustamisel.

Mati Urbanik
järelvalvespetsialist